

PIECZA NAPRZEMIENNA A WŁADZA RODZICIELSKA RODZICÓW ŻYJĄCYCH W ROZŁĄCZENIU

Katarzyna Kamińska

PIECZA NAPRZEMIENNA A WŁADZA RODZICIELSKA RODZICÓW ŻYJĄCYCH W ROZŁĄCZENIU

Katarzyna Kamińska

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Praca powstała w wyniku realizacji projektu badawczego
nr 2019/33/N/HS5/00284 finansowanego ze środków
Narodowego Centrum Nauki

Katarzyna Kamińska, nr ORCID: 0000-0002-4438-0127

Stan prawny na 10 czerwca 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Małgorzata Balwicka-Szczyrba, prof. UG

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-555-4

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	15
Rozdział I	
Geneza i kształtowanie się wspólnej władzy rodzicielskiej	23
1. Geneza rozwoju władzy rodzicielskiej w odniesieniu do matki oraz ojca dziecka	23
2. Zasady sprawowania władzy rodzicielskiej w amerykańskim prawie rodzinnym	42
3. Rozumienie zasady dobra dziecka w kontekście władzy rodzicielskiej	67
4. Amerykańska terminologia dotycząca władzy rodzicielskiej i pieczy naprzemiennej	95
Rozdział II	
Rozwój pieczy naprzemiennej w amerykańskim systemie prawnym	114
1. Wspólne wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rodziców żyjących w rozłączeniu	114
2. Cechy i rodzaje pieczy naprzemiennej	147
3. Regulacje pieczy naprzemiennej w poszczególnych stanach	165

Rozdział III

Funkcjonowanie pieczy naprzemiennnej w zagranicznych systemach prawnych	196
1. Piecza naprzemienna na poziomie europejskim i międzynarodowym	196
2. Rozwój prawa krajów europejskich w zakresie pieczy naprzemiennnej	211
2.1. Uwagi ogólne	211
2.2. Belgia, Francja, Holandia, Szwecja	214
2.3. Dania, Czechy, Włochy, Szwajcaria	232
2.4. Wielka Brytania, Niemcy, Rumunia	240
3. Doświadczenia australijskie i kanadyjskie związane z pieczą naprzemienną	256
4. Alternatywne metody rozwiązywania sporów rodzicielskich	269

Rozdział IV

Piecza naprzemienna w polskim prawie rodzinnym	290
1. Normatywne przesłanki orzekania o pieczy naprzemiennnej	290
2. Plan wychowawczy a orzeczenie pieczy naprzemiennnej	325
3. Pojęcie i charakter prawny pieczy naprzemiennnej	339
4. Piecza naprzemienna a inne rodzaje stosunków między rodzicami a dziećmi	353
4.1. Uwagi ogólne	353
4.2. Kontakty z dzieckiem	354
4.3. Obowiązek alimentacyjny	365
4.4. Miejsce zamieszkania i miejsce pobytu dziecka	370
5. Piecza naprzemienna w Polsce – czy istnieje potrzeba zmian legislacyjnych?	377

Rozdział V

Warunki stosowania pieczy naprzemiennnej	409
1. Ryzyka związane z pieczą naprzemienną	409
2. Korzyści wynikające z pieczy naprzemiennnej	433
3. Pozanormatywne przesłanki wpływające na orzekanie o pieczy naprzemiennnej	461

3.1. Uwagi ogólne	461
3.2. Wiek dziecka	461
3.3. Wzajemne nastawienie rodziców	469
3.4. Odległość między domami rodziców	482
3.5. Warunki mieszkaniowe każdego z rodziców	489
3.6. Społeczno-demograficzna charakterystyka rodziców	490
3.7. Problemy w rodzinie	495
4. Równoważność rodzicielska (wnioski <i>de lege lata</i> i postulaty <i>de lege ferenda</i>)	498
Podsumowanie	513
Wykaz aktów prawnych	537
Bibliografia	543

WSTĘP

Przedmiotem niniejszej pracy jest piecza naprzemienna jako sposób uregulowania wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej po rozstaniu, najczęściej spowodowanym przez rozwód, ale również przez rozpad związków nieformalnych. Piecza naprzemienna polega na tym, że dziecko po rozstaniu rodziców przebywa na zmianę raz u jednego, raz u drugiego rodzica w takim samym lub zbliżonym okresie. Od pewnego czasu zaobserwować można postępujący wzrost popularności instytucji pieczy naprzemiennnej, który jest odpowiedzią na zachodzące zmiany społeczne, kulturowe i prawne. Najistotniejsze z nich to: rosnąca aktywność kobiet na rynku pracy, rosnąca świadomość społeczeństwa na temat roli ojca w życiu dziecka, nabieranie przekonania w kwestii korzyści osiągniętych przez dziecko z utrzymywania relacji z obojgiem rodziców po ich rozstaniu, stosowanie alternatywnych metod rozwiązywania sporów pomiędzy rodzicami oraz zmiana przepisów na takie, które zmierzają do równego traktowania ojca i matki pod względem praw i obowiązków wobec dziecka, zarówno przed, jak i po rozstaniu.

Brak wyraźnej regulacji dotyczącej pieczy naprzemiennnej stanowił asumpt do podjęcia analizy tej instytucji w polskim prawie. Zagadnienie to jest bardzo ważne z punktu widzenia praktyki prawa. Piecza naprzemienna ma wymiar narodowy i międzynarodowy. Bezpośrednim celem rozważań zawartych w niniejszym opracowaniu było dokonanie inwentaryzacji rozwiązań w wybranych porządkach prawnych pod kątem pieczy naprzemiennnej, dokonanie analizy tych regulacji w celu ustalenia ich *ratio legis*, podstawowych założeń, zasad stosowania, występujących podobieństw oraz różnic, a następnie zve-

ryfikowanie polskiego prawa i praktyki orzeczniczej w tym zakresie. Piecza naprzemienna najczęściej kojarzy się z wprowadzeniem do porządku prawnego priorytetu równego czasu pieczy nad dzieckiem w sytuacji rodziców żyjących w rozłączeniu. Niniejsza monografia jest odpowiedzią na potrzebę zmiany postrzegania tej instytucji, kojarzonej wyłącznie jako układ symetrycznej pieczy nad dzieckiem po rozstaniu rodziców.

Publikacja wychodzi naprzeciw potrzebie kompleksowego, wielopłaszczyznowego oraz rzetelnego opracowania zagadnień dotyczących pieczy naprzemiennej w polskiej nauce prawa. Jednocześnie celem rozważań było wprowadzenie do dyskursu prawniczego tego dość młodego rozwiązania prawa rodzinnego, które stanowi wyzwanie dla ustawodawcy i organów stosujących prawo. Jednak dylemat polskiego ustawodawcy polegający na tym, jak uregulować kwestię powierzania wykonywania władzy rodzicielskiej w sytuacji rodziców żyjących osobno, aby urzeczywistniła ona zasadę dobra dziecka, ma charakter uniwersalny. Był i nadal jest on obecny w innych systemach prawnych, również tych, które, jak prawo amerykańskie, mogą wydawać się odległe w stosunku do polskich rozwiązań. Rozbieżność systemowa nie okazała się jednak zbyt poważna, skoro polski ustawodawca uwzględnił postulat przeniesienia do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹ amerykańskiej koncepcji planu wychowawczego. Ustawodawca polski inspirował się rozwiązaniami dotyczącymi władzy rodzicielskiej obecnymi w Stanach Zjednoczonych, co stanowiło jedną z przyczyn uczynienia prawa amerykańskiego przedmiotem głównych rozważań w pracy. Podstawowym powodem było jednak to, że Stany Zjednoczone są kolebką instytucji pieczy naprzemiennej i najwcześniej zaczęły stosować ten sposób rozstrzygnięcia o wykonywaniu władzy rodzicielskiej przez rodziców po ich rozstaniu.

W opracowaniu przedstawiono doświadczenia amerykańskie dotyczące pieczy naprzemiennej, ale też wyniki badań australijskich oraz rozwój prawa krajów europejskich w tym kontekście. Uwzględnienie

¹ Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359).

Rozdział I

GENEZA I KSZTAŁTOWANIE SIĘ WSPÓLNEJ WŁADZY RODZICIELSKIEJ

1. Geneza rozwoju władzy rodzicielskiej w odniesieniu do matki oraz ojca dziecka

Problematyka rodziny i właściwego wychowywania w niej dzieci należy do najważniejszych wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami. Odpowiednie rozwiązanie tych zagadnień ma znaczenie dla przyszłego bytu społeczeństw. Podzielić należy pogląd, że rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczną¹. Można jednak pójść o krok dalej i stwierdzić, że rodzina jako grupa społeczna jest „żywym” organizmem, który podlega pewnej zmienności, tak jak jednostki go tworzące². Rodzina jest jedną z najstarszych instytucji społecznych, starszą nawet niż państwo i prawo³. Prawne aspekty funkcjonowania rodziny nurtowały już jurystów rzymskich i do dzisiaj są przedmiotem opracowań uczonych reprezentujących wiele dziedzin prawa. W przepisach polskiego prawa nie zdefiniowano pojęcia rodziny, dlatego w nauce prawa wykorzystywane są definicje wypracowane w innych naukach społecznych, w szczególności w socjologii czy psychologii.

¹ A. Zieliński, *Rozwód. Materialnoprawne podstawy rozvodu oraz postępowanie odrębne w sprawie o rozwód. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2016, s. 83–84.

² T. Bajkowski, *System rodzinny w przestrzeni międzykulturowej*, „Pograniczne Studia Społeczne” 2017/30, s. 168–169.

³ *Rodzina i jej prawa*, red. J. Rominkiewicz, Wrocław 2012, s. 9.

W socjologii wypracowano pojęcie rodziny małej, w skład której wchodzi kobieta i mężczyzna pozostający w związku małżeńskim wraz z ich małoletnimi dziećmi, czyli krewni w linii prostej w pierwszym stopniu, oraz rodziny wielkiej składającej się z kilku małych rodzin, tworzonych przez dziadków, rodziców i dzieci⁴. W doktrynie przyjmuje się, że w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym pojęcie rodziny ograniczono do rodziny małej, zwanej też nuklearną⁵. A. Szczekala zauważa, że rodzina mała oznacza sytuację, w której rodzice zamieszkują razem, prowadząc wspólne gospodarstwo domowe⁶. Niektórzy autorzy do pojęcia rodziny małej dodają przymiotnik „sformalizowana”. Określenie „sformalizowana rodzina mała” oznacza wspólnotę kobiety i mężczyzny opartą na związku małżeńskim⁷. W przedstawionych definicjach rodzinę połączono z małżeństwem. Z pewnością należy jednak zgodzić się, że rodzice pozostający w związku konkubenckim, a nie w związku małżeńskim, także tworzą społeczną strukturę rodzinną⁸. W związku z tym można przyjąć uogólnioną definicję rodziny autorstwa F. Adamskiego, zgodnie z którą rodzina jako grupa społeczna oznacza „duchowe zjednoczenie szczupłego grona osób skupionych we wspólnym ognisku domowym aktami wzajemnej pomocy i opieki, oparte na wierze w prawdziwą lub domniemaną łączność biologiczną, tradycję rodzinną i społeczną”⁹. Warto zauważyć, że w definicji tej nie ujęto warunku małżeństwa, odmiennych płci osób, które dają podstawę rodzinie, ani też dziecka jako konsekwencji ich związku.

⁴ W. Stojanowska, *Prawa i obowiązki (małżonków, rodziców i dzieci) w rodzinie* [w:] *Zagadnienia praw rodziny. XII Dni Praw Człowieka w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim* 1994, red. J. Rebeta, Lublin 1997, s. 29–30.

⁵ Problematykę pojęcia rodziny w prawie polskim podejmuje m.in. P. Fiedorczyk, *Attempts at Redefining the Family in Contemporary Polish Law*, IJFF 2012/3, s. 357.

⁶ A. Szczekala, *Sposoby kształtowania władzy rodzicielskiej nad wspólnym dzieckiem rozwodzących się małżonków (zagadnienia wybrane)* [w:] *Prawo cywilne – stanowienie, wykładnia i stosowanie. Księga pamiątkowa dla uczczenia setnej rocznicy urodzin Profesora Jerzego Ignatowicza*, red. M. Nazar, Lublin 2015, s. 428.

⁷ A. Gałakan-Halicka, *Ograniczenie władzy rodzicielskiej w świetle regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (wybrane zagadnienia)* [w:] *Prawo cywilne – stanowienie, wykładnia i stosowanie. Księga pamiątkowa dla uczczenia setnej rocznicy urodzin Profesora Jerzego Ignatowicza*, red. M. Nazar, Lublin 2015, s. 99.

⁸ K. Gromek, *Praxis. Prawo rodzinne dla sędziów i pełnomocników*, Warszawa 2019, s. 2.

⁹ F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków 2002, s. 29.

Nie wyłączono z niej także dalszych krewnych. W prawnym kręgu rodzinnym występują niejednokrotnie dziadkowie, tj. krewni w linii prostej w drugim stopniu, tworząc rodzinę wielopokoleniową.

Niniejsze opracowanie koncentruje się przede wszystkim na rodzinie nuklearnej. W tym ujęciu funkcjonowanie organizmu rodzinnego, w skład którego wchodzi dzieci, jest w dużej mierze uzależnione od tego, w jaki sposób ustawodawca ukształtował władzę rodzicielską¹⁰. Władza rodzicielska jest jedną z najważniejszych instytucji prawnych. Odgrywa kluczową rolę, gdy chodzi o określenie praw i obowiązków między rodzicami a dziećmi. Treść tego stosunku prawnego zdeterminowana jest w polskim porządku prawnym przez naczelną zasadę prawa rodzinnego, jaką jest zasada dobra dziecka¹¹.

W nauce prawa wskazuje się, że samo określenie „władza rodzicielska” pojawiło się po raz pierwszy w niemieckim Kodeksie cywilnym (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) uchwalonym w 1896 r.¹², jednak początkowe regulacje dotyczące władzy rodzicielskiej nie przewidywały równouprawnienia obojga rodziców¹³. Pełna realizacja postulatu równouprawnienia obojga rodziców nastąpiła dopiero w najnowszych europejskich systemach prawnych. W Polsce te postępowe tendencje przejawiały się już w pracach nad przygotowaniem Kodeksu Stanisława Augusta, które stanowiły ostatnią próbę kodyfikacji prawa w Rzeczypospolitej szlacheckiej przed jej upadkiem, ale dopiero w Kodeksie Andrzeja Zamoyskiego z 1778 r. zrównano oboje rodziców w „rządach” dotyczących spraw dzieci¹⁴. Pomimo że Kodeks Sta-

¹⁰ K. Jagielski, *Istota i treść władzy rodzicielskiej*, Kraków 1963, s. 97.

¹¹ Dotychczas w polskiej literaturze prawniczej najbardziej kompleksową definicję dobra dziecka zaproponowała W. Stojanowska, *Rozwód a dobro dziecka*, Warszawa 1979, s. 27.

¹² Niemiecka ustawa z 18.08.1886 r. – Kodeks cywilny, ze zm., <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (dostęp: 16.02.2022 r.).

¹³ T. Sokołowski, *Władza rodzicielska nad dorastającym dzieckiem*, Poznań 1987, s. 56; por. K. Sójka-Zielińska, *Wielkie kodyfikacje cywilne. Historia i współczesność*, Warszawa 2009, s. 327–331.

¹⁴ Pełny tytuł Kodeksu Andrzeja Zamoyskiego: *Zbiór praw sądowych na mocy konstytucji roku 1776 przez J. W. Andrzeja Zamoyskiego EX Kanclerza Koronnego, Kawalera Orderu Orła Białego ułożony y na seym roku 1778. podany*.

niśława Augusta nie był dziełem kodyfikacyjnym *sensu stricto* ani projektem Kodeksu, w odróżnieniu od Kodeksu Zamoyskiego, w Kodeksie Stanisława Augusta dokonano recepcji niektórych instytucji prawa rzymskiego¹⁵. Na rozwiązaniach prawa rzymskiego familijnego oparto stosunki prawne między rodzicami a dziećmi. W rozdziale III Kodeksu Stanisława Augusta strukturę rodziny przedstawiono w taki oto sposób: „najpierwsza jest władza rodzicielska nad dziećmi. Rodzą się dzieci z familii, której ojciec jest głową”.

Zatem pierwowzoru stosunków rodzinnych można upatrywać w prawie rzymskim, ponieważ tam też były one oparte na silnej władzy ojca rodziny (*pater familias*). Na marginesie można wskazać, że w prawie rzymskim dziecko traktowane było jako przedmiot władzy ojca¹⁶. Władza ta miała zaspokajać przede wszystkim potrzeby rodziny, a zwłaszcza ojca, któremu przysługiwało w stosunku do dziecka w zasadzie nieograniczone imperium¹⁷. Na treść władzy ojcowskiej (*patria potestas*) składało się m.in. prawo życia i śmierci (*ius vitae ac necis*) wobec osób pozostających *sub patria potestate*. Było to najbardziej skrajne, dziś odbierane jako drastyczne prawo ojca do zabijania własnych dzieci¹⁸. Na uwagę zasługuje fakt, że Rzymianie mieli świadomość tej nietypowej konstrukcji prawnej, jaką była władza ojcowska. Gajusz z pewną dumą pisał, że „nie ma chyba żadnych innych

¹⁵ I. Jakubowski, *Prawo rzymskie w projektach kodyfikacyjnych polskiego Oświecenia*, Łódź 1984, s. 99.

¹⁶ Była to władza absolutna – wyłączna i nieograniczona – praktycznie pozostająca pod niewielką kontrolą społeczną i kontrolą państwa; zob. I. Żeber, *Expositio infantis (porzucenie dziecka) w antycznym Rzymie* [w:] *Dziecko i jego pozycja prawna w dziejach*, red. A. Pasek, Wrocław 2014, s. 31.

¹⁷ Por. J. Rominkiewicz, *Władza ojcowska w starożytnych Atenach* [w:] *Rodzina i jej prawa*, red. J. Rominkiewicz, Wrocław 2012, s. 25–27. Autor omawia instytucję władzy ojcowskiej w starożytnych Atenach, w tym m.in. najważniejsze uprawnienia ateńskiego ojca, zwanego *kyrios*, wobec dzieci oraz różnice w porównaniu z rzymską władzą ojcowską. Ogólnie można stwierdzić, że ateński ojciec miał szereg uprawnień, jednak ich zakres nigdy nie był tak szeroki jak prawa rzymskiego ojca. Z dzisiejszej perspektywy można stwierdzić, iż władza ojcowska w starożytnych Atenach, w porównaniu z władzą ojcowską w Imperium Romanum, miała bardziej humanitarny rys.

¹⁸ Szczegółowo problematykę tę rozwija m.in. B.F. Wierzbowski, *Treść władzy ojcowskiej w rzymskim prawie poklasycznym. Władza nad osobami dzieci*, Toruń 1977, s. 23–24.

ludzi, którzy mieliby taką *potestatem* nad swoimi dziećmi, jaką my mamy”¹⁹.

Na zasadach podobnych do przyjętych w Kodeksie Stanisława Augusta opierała się władza ojcowska w średniowiecznym prawie polskim. Choć początkowo była ona bardzo silna, obejmując uprawnienia decyzyjne ojca w sprawach majątkowych i niemajątkowych rodziny oraz jej członków, to jednak później te więzi uległy pewnemu osłabieniu²⁰. Rozwój polskiego prawa rodzinnego przebiegał, jak wskazuje P. Mostowik, podobnie jak w innych ustawodawstwach europejskich, niemniej unormowanie pozycji prawnej kobiety, także jako matki, wyprzedzało rozwiązania przyjmowane w innych państwach. W prawie polskim wcześniej niż w wielu ustawodawstwach europejskich za niepożądane uznawano np. poddanie żony władzy męża, a za istotne uznano położenie nacisku na uprawnienia i interesy rodziców przy kształtowaniu stosunków prawnych między rodzicami a dziećmi²¹. Ponadto w prawie średniowiecznym w Polsce zasadą było sprawowanie władzy rodzicielskiej przez mężczyznę. Za wyjątek od niej można uznać przyjęty wśród rycerstwa-szlachty w dawnym prawie polskim zwyczaj, że władzę rodzicielską po śmierci ojca sprawowała matka. Opiekunce-wdowie przydzielano jednego z bliskich krewnych męskich jako współopiekuna. K. Sójka-Zielińska zwraca uwagę na to, że zwyczaje powierzania władzy rodzicielskiej kobietom świadczyły o wysokiej pozycji szlachcianek w polskim prawie ziemskim²².

¹⁹ Gajusz, *Instytucje (Gai Institutionvm Commentarii)*, Księga I, 55, tłum. P. Hoffman, <http://biblioteka.kijowski.pl/antykw%20rzymski/06.%20gajusz%20-%20instytucje.pdf> (dostęp: 16.02.2022 r.).

²⁰ I. Jakubowski, *Prawo...*, s. 103, 107–108.

²¹ P. Mostowik, *Władza rodzicielska i opieka nad dzieckiem w prawie prywatnym międzynarodowym*, Kraków 2014, s. 44–45 i literatura tam przywołana w przypisie 93.

²² K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 2011, s. 98; por. A. Krajewska, *Konteksty ojcostwa [w:] Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, red. M. Fuszara, Warszawa 2008, s. 75–77; autorka, dokonując analizy rysu historycznego ojcostwa w Polsce, wskazuje, że rola ojca w rodzinie w Polsce w swoim historycznym rozwoju wpasowuje się w ewolucję ojcostwa w Europie. Jednak ojcostwo w Polsce posiada wiele cech niepowtarzalnych, związanych ze specyfiką historii Polski. System feudalny pojawił się w Polsce nieco później niż na Zachodzie, nie przyjął się w tak „czyste” formie, aparat państwowy był słabszy, w związku z czym w społeczeństwie polskim patrocentryzm nie zaznaczył się tak wyraźnie jak w krajach

Książka prezentuje kompleksowe opracowanie zagadnień dotyczących pieczy naprzemiennej w polskiej nauce prawa. Instytucja ta jest bardzo ważna z punktu widzenia praktyki prawa, ma wymiar krajowy i międzynarodowy.

Autorka dokonała inwentaryzacji rozwiązań przewidzianych w zagranicznych porządkach prawnych, przeanalizowała ich podstawowe założenia, zasady stosowania oraz występujące podobieństwa i różnice, a następnie zweryfikowała polskie regulacje i praktykę orzeczniczą w tym zakresie. Przedstawiła ponadto doświadczenia amerykańskie dotyczące pieczy naprzemiennej, a także wyniki badań australijskich oraz rozwój prawa krajów europejskich w tym przedmiocie. Szczególnie interesujące dla czytelników będzie omówienie relacji pieczy naprzemiennej z kontaktami z dzieckiem oraz realizacją obowiązku alimentacyjnego rodziców wobec dziecka.

Szczegółowa analiza prawna została poparta bogatym orzecnictwem, stanowiskami doktryny, organizacji międzynarodowych i pozarządowych oraz danymi statystycznymi. W rozważaniach odwołano się do poglądów prezentowanych przez polskich i zagranicznych przedstawicieli nauki oraz praktyków: sędziów, mediatorów, lekarzy, psychologów, socjologów, pedagogów, wreszcie samych zainteresowanych – dzieci i ich rodziców.

Publikacja jest przeznaczona dla adwokatów, radców prawnych, sędziów, pracowników instytucji wspierających rodzinę, mediatorów oraz pracowników naukowych zajmujących się omawianą tematyką.

Katarzyna Kamińska – doktor nauk prawnych, wykładowca akademicki, autorka krajowych i zagranicznych publikacji z zakresu prawa cywilnego i prawa rodzinnego, prelegentka na konferencjach i seminariach naukowych w Polsce i za granicą, kierownik projektu badawczego dotyczącego pieczy naprzemiennej i władzy rodzicielskiej rodziców żyjących w rozłączeniu.

9788382865554 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8286-555-4

9 788382 865554

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 129 Zł (W TYM 5% VAT)